

Mesawy gürrüňler

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Söhbetdeşlik, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Mesawy gürrüňler MESAWY GÜRRÜŇLER

■ Ene hikmeti

Gyzykly telegepleşikleriň birinde garry eneleriň biri bilen söhbetdeşlik guralypdyr. Golaý-goltumynda maşgala agzybirligi, öý-ojagyna yhlasy bilen adygan bu garryja ene ýanýoldaşy hemrasy bilen bassyr elli ýyl bagtyýar özür sürüpdir.

Telegepleşigi alyp baryjy gyzyň ilkinji sowaly bir ömre ýeterlik bagtyýarlygyň syry hakda bolupdyr:

□ Aýtsaňzlaň, ene, bagtyýarlygyň syry nämede?

Nahar-tagamlary datly taýýarlamakdamy?

Ýa-da üst başyňa serenjam bermekde, gözellikdemi?

Ýa-da köp perzentleri dünýä getirip, olary terbiýelemekdemi?

Ýa-da ýanýoldaşyň diýeninden çykman, her sözüne »hä« berip oturmakmy?

□ Diňle, balam, maşgala bagtyýarlygy owaly bilen Hudaýyň oňuna etmegine, ondan soňra zenan maşgalanyň hut özüne bagly bolup durýar. Zenan maşgala öz öýüni jennetede öwrüp biler, öz ojagyny dowzaha-zulmata-da çöwrüp biler. Bagtyýarlyk wešeň-wešeň pulda ýa-da bol-bol baýlykda däl. Köp-köp barjamly ojagyň zenanlary bar, emma olar bir argyn, ýadaw, göwnüçökgün, dünýeden doýgun, üstesine ýanýoldaşyndan ýaňa öýlerinden gaçara gelýärler. Ol ýerde bir pursat eglenmäge takat-mydary ýok. Bagtyýarlyk gözellikde hem däl. Gör, näçe görmegeý zyba zenan bar, emma ýanýoldaşy bilen aralarynda Arktikanyň sowuklygy, dünýäniň doňaklygy höküm sürýär. Bagtyýarlygyň syry eliň süýjüliginde hem däl, eli süýji, biş-düše ökde birnäçe zenan bar, emma gözgyny haly, görýän günü görgüden başga zat däl. Bagtyýarlygyň syry köp perzentlikde hem däl, köp çagaly näçe zenan bar, emma perzentlerinden tamasy çykman, göwni synyk, boýny buruk haldadır □ diýipdir.

Alypbaryjy gyz garry enäniň bu sözlerine geň galypdyr: □ Onda

bagtyýarlygyň syry başga nämede bolup biler? □ diýip, ýene-de sowal beripdir.

□ Adamymyň gylyk-häsiýetine hemise üns berýärin. Özüne gerekli zady ünsden düşürseň bolmaz ahyry?! Onsoň, setanda seýranda gahar-gazaba münen çagy, käbir babatda özumiň haklydygymy bilip dursamam muny onuň ýüzüne basjak bolup durmaýaryn. Özüme basalyk berýärin. Oňa gaty-gaýrym söz aýtmaýaryn. Eda bilen, başymy ýaýkap, ýüzümi aşak salyp, dymyp oňaýýaryn. Onsoňam, ýanýoldaşyň ýanyňda gaharly otyrka, haklydygyň mazamlajak bolup, içýakgyç dymmaklygam asla makul däldir. Akyllı är oňa derrew düşüner we gahary-gazaby has beter gylaw alar. Yoldaşyň bilen sanaşyp oturmaly däl, onuň yüzünü almaly däl. Onuň hormatyny, mertebesini ykrar etmek gerek. Şeýdilende maşgala binýady berk bolýar.

□ Yanýoldaşyňyz nähak ýere ýüzüñizi alyp, herrelýän wagty, siz başga otaga çykyp gidiberseňiz bolmaýarmy? Gaýtawul bermejek bolsaňyz, ol sözleri diňläp durmak nämä gerek? □ diýip, alypbaryjy sorapdyr.

□ Heý-de beýdip bolarmy, gyzym. Çykyp gaýtsaň, onuň sözlerine, onuň özüne hormat goýmadypyň bolar ahyry. Beytseň, sözlerini diňläsiň gelmeýär diýip düşünmegi mümkün. Bu □ aňrybaş edepsizlik. Bagtyýarlygyň binýady ýanýoldaşyňa hormat goýmakdan, ony sylamakdan başlanýandyr. Ony sylamasaaň, yibal seni hem sylamaz. Tä ol köşeýänçä, sen uly hormat-eda bilen oňa gulak asmaga, sesiňi çykaran ony diňlemäge borçlusyň. Biraz köşeşip, özüne geleninden soňra »Boldumy?« diýip, mylaýymlyk bilen soraýaryn. Diňe şondan soň usullyk bilen otadan çykýaryn, sebäbi, beýle gylykdan soňra oňa biraz rahatlyk, dem-dynç, özüni doly dürsemegi gerek. Onuň ýanyndan çykanymdan soňra sessiz-sedasız, hamana hiç zat bolmadyk ýaly bolup, adatkasyý ýaly öý-hojalyk işlerine meşgul bolýaryn.

□ Her näme-de bolsa ýürekde bir öýkejik peýda bolýandyr. Megerem, mundan soňra bir hepdeläp, belki-de, şondan hem köpräk wagtlap oňa ýüz bermän gezýänsiňiz, onuň bilen gürleşmeýän bolsaňyz gerek? □ diýip, alypbaryjy sowalynyň üstünü ýetiripdir.

□ Goýaweri, gyzym, bu häsiýet iki başly ýalmawuz bir ýarag

ýalydyr. Ýanýoldaþyňa ýüz bermän ýörseň, gürleþmek zerur bolup durka onuň bilen gürleþmän gezseň, ol bu sowuklyga, senden sowamaga barha endik ediner. Öz diýenini gögertjek, öz hökümini ýöretjek bolup, barha kejine tutar. Agzynyň aþy sözi artmasa, azalmaz. Gaýta senden has köp zatlary talap edip başlar.

□ Ýeri onda siz şeýle ýagdaýlarda nähili hereket edýäñiz? □ diýip, alypbaryjy gyz sorapdyr.

□ Bir sagat çemesi soňra oňa miwe şerbedini ýa-da kofe taýýarlap berýärin. Emaý bilen öñünde goýup: »Al, noş bolsun!» diýýärin. Şol wagt ýoldaþym her näme-de bolsa ol eýýäm gahar-gazabyndan köþeþýär, »Gaharyny getirip, seniňem göwnüni ýykaýdym öýdýän» diýip habar gatýar. »Ýok. Men gaharly däl» diýenimden soňra, ol hälki öte geçmeleri üçin menden ötünç soraýar. Meniň adyma ýagş-ýakymly sözleri aýdyp başlaýar.

□ Näme, siz onsoň onuň bu sözlerine ynanýaňyzmy? □ diýip, alypbaryjy gyz geň galyp sorapdyr.

□ Elbetde ynanýaryn □ diýip, garry ene ýylgyrypdyr. Näme, gaharly wagty men oňa ynanmaly-da, asuda-parahat wagty aýdan sözlerine ynanmaly dälmi?

□ A siziň mertebäňiz...?

□ Mertebe diýýäňizmi?! Meniň mertebäm ýanýoldaþyymyň göwnüni tapyp, ony razy etmekde. Öz öý-ojagymyň hormatyny saklamakda. Aýtsana, gyzym, egninde edep lybasy bolmadyk ýalaňaç mertebe meniň nämäme gerek?

■ Birinji sapak:

Ýaşaýyş sungaty □ bu nähili ýaþamalydygyny bilmekdir.

Bagtyýarlyga eltýän sebäpleri öwrenmek, bilmek örän möhüm, ýone bagtly ýaþamaga bolan beýik isleg has möhümdir. Ünsitiňkesi ýanýoldaþynyň bärden gaýdýan ýerlerine, säwliklerine dikilen adam, onuň gowy taraplaryny görmäge wagt tapmaz. Hemrasynyň hemiše gowy häsiýetlerine, ýagşy gylyklaryna ünsi jemleýän adama bolsa, onuň ownuk-uşak bärden gaýdýan ýerleri göze ilibem durmaz. Nämäni görmek isleýän bolsak, ilki bilen gözümize şol ilýär. Bakyşlarymyza görä garaýyşlarymyz

Üýtgeýär. Bu babatda ynsanlary iki topara bölüp bolar. Goý, olaryň ikisi-de ganatly diýeli, emma olaryň biri edil balarysy ýalydyr, gülden-güle gonar, diňe bal-şire çöplär. Beýlekisi siňege meňzär, hemiše hapa-hapysa ýerlerde eglener. Balarysy ýaly adamlar beýlekilerden diňe gowy häsiýetleri gözlärler. Şol gowularyň hemiše öz ýanlarynda bolmagyny islärler. Siňek häsiýetli adamlar bolsa özgeleriň aýby-nogsany, ýaramazlygy bilen gyzyklanyp, ýüreğedüşgünç hereketlerini gaýtalarlar. Yrsaramaga, göwün ýykmaga, sähel säwligini patladyp, ýüzüne basmaga pursat-maý gözlärler. Balarysy ýaly ýaşamak, durmuşymza öwüşgin çayýar, onuň her pursadyna lezzet-tagam berýär. Siňek kysmy deprenmek bolsa, ýasaýsy, durmuşy dawa-jeň, bimany zat edip goýýar. Sen nirede, nähili ýaşajakdygyň kesgitläp bilersiň: balarysy ýaly bolup, bagy-bossanlyklarda □ sapaly durmuşdamyň ýa-da siňek ýaly bolup zir-zibillerde □ çüyrük düşunjeleriň we ýaramaz duýgularıň içindemiň?!

■ Ikinji sapak

Yerine ýetirmeseňem, ýüregiňde bir ýagşy niýet göster. Niýet, kiçijik bir amaly bagta uzaýan basgaçaga öwürýär. Bir ýazykly gyz köwşi bilen bir teşne ite suw içirendigi üçin uly sogaba eýe boldy. Bu ýonekeý amalyň arkasynda pákize we beýik niýet bardy. Ynsa-jynsa rehim-şepagat etmegem ýagşy amaldyr. Dünýäde üç adamyň söhbedi köp edilýändir. Söweşiji, alym we köp sadaka berýän adam. Emma edilýän beýik amallaryň aňyrsynda ýaramaz niýet ýatan bolsa, bar gazanan sogabyň ahyry puç bolmagy ähtimal. Rowayatlara görä, bir ýerde bu üçüsiniň başy çatylypdyr. Özara gürrüň edipdirler. Eden amllary üçin il-günden alan öwgüli sözleriniň täsirine çümüp, uka batypdyrlar. Ükularynda üçüsü hem birmeňzeş manyly düýş görüpdir. Ylla diýersiň, olary bir meýdana çykarypdyrlar. Ilki bilen janyny orta goýup söweşyän söweşijiden: »Hany, sen aýt, geçen günleriňde, öten ömründe nähili amallar etdiň?» diýip sorapdyrlar. Ol: »Gije-gündiz diýmän, hiç zatdan çekinmän, yza çekilmän, hak zadyň hatyrasyna janymy orta goýup söweşdim» diýip, söweşiji jogap beripdir. »Sen ýalan sözleyärsiň. Sen

hak zat üçin söweşmediň, diňe özüne »ökde söweşiji» diýmekleri, özüni öwmekleri üçin söweşdiň. Il-gün eýýäm saňa ol sözleri diýdi. Indi ol amallaryň üçin saňa bu ýerde sogap-nesibe ýok. Jaýyň başga ýerden gözle» diýip, ony ol ýerden kowupdyrlar. Soňra alymdan: »Hany, sen aýt, öten ömründe, geçen günleriňde nähili amallar etdiň?» diýip sorapdyrlar. »Iňňe bilen guýy gazyp diýen ýaly, ylym öwrendim. Öwrenen zadymam özgelere öwretdim. Kitaby elimden düşürmän, gije-gündiz okadym» diýip, alym hem eden işlerini beýan edipdir. »Sen ýalan sözleýärsiň. Sen bu zatlary diňe özüne »ökde, ussat alym» diýmekleri, özüni öwmekleri üçin etdiň. Il-gün saňa eýýäm ol zatlary diýdi, seni »Ökde» diýip öwdüler. Ol amallaryň üçin-ä bu ýerde saňa yüz berilmez. Ornuň-jaýyň başga ýerden gözle» diýip, ony hem kowupdyrlar. Soňra gaýta-gaýta sadaka berýän adamdan sorapdyrlar: »Hany, senem aýdyp otur, ol ýerde, öten ömründe nämelere meşgul bolduň?» diýipdirler. »Men ýagşylyk etmegi, sadaka bermegi söýyän adam. Ýagşylyk edeniňe degýän ýerinde zadymy gysganmadym, elimi açdym, eçildim» diýip, ol adam hem öz amallaryny ýaňzydypdyr. »Asla beýle däl. Sen ol işleri ýagşylyk bolsun, mätäjiň göwni galkynsyn diýip etmediň. »Şu adam köp sadaka edýär, ýagşylyk edýär» diýip, özüni öwmekleri üçin etdiň. Il-gün seni ol işleriň üçin eýýäm öwdi. Ol amallaryňdan saňa jinnekkýaly sogap gelmedi. Bu ýere eliň boş geldiň. Senem ornuň, jaýyň başga ýerden gözle» diýip, ony-da başga ýere ugradypyrlar.

Dogry, amallar, hereketler beden bilen ýerine ýetirilýär, niýet el-aýaga däl, ýürege dahilly zat, ýöne niýet bozulsa, ynsanyň niýeti bozuk bolsa, el-aýagyň edýän işleriniň hem ahyry bozuk bolýar. Niýet ýagşy bolsa, hat-da ol şony amal etmese-de, ol niýet eýesine ummasyz haýyr-yhsan, sogap-sylag getirýär. Şeýle bir rowaýat bar: Musa Pygamberiň zamanynda açlyk, gahatçylyk, gytçylyk yüz beripdir. Pukara bendeleriň biri belent dagyň ýanyndan geçip barýan mahaly şoç daga nazar aýlap: »Şu dag ýaly altynym bolsady, olaryň ählisini sadaka bererdim, il-güne paýlardym» diýipdir. Pukara bendäniň bu sözi diýerine mähetdel, onuň kalbyna »Seniň sadakaň kabul boldy» diýen owaz dolupdyr.

■ Üçünji sapak

Araplaryň gadymdan gelýän ýörgünli bir aýtgysy bar.
»Hemmeleriň göwnüni tapmak mümkün däl». Bu arap akyldarlarynyň, danalarynyň dilinden dökülen paýhas däneleriniň biri.

Hernäçe hoşamaý, eziz boluber, il içinde seni ýigrenen tapylar.

Hernäçe üstünlikli, işbaşarjaň boluber, gadryň bilmejekler tapylar.

Hernäçe halal, arassa, tämiz boluber, arassalygyňa güman bilen bakjaklar, ýersiz-ýere dil uzatjaklar tapylar.

Aýalyň göwnüni tapmaga yhlas etseň, saňa »goýun» diýen tapylar.

Birine geçirimlilik etseň, adyň yzyna »gorkak» sözünü ýanajaklar tapylar.

Hakyň talap edip diklesseň, haklydygyň subut etmäge ymtylsaň, seni »duşman, görüp» diýip, kabul etjekler tapylar.

Milli lybaslara bürenseň, »döwürden, modadan bihabar» diýip, ýaňsylajaklar tapylar.

Ýanýoldaşyň bilen agzybir gopup ýörseň, »saly gowşak, erki ejiz» diýekler tapylar.

Dost ýanyna salama barsaň, »bir bähbidi bardyr, ýogsam gatnamazdy» diýekler tapylar.

Bir mätäje ýardam etseň, »göz üçin edýär» diýekler tapylar.

Birini goramaga, arkasyny almaga çalyşsaň, »ýaranjaňlyk edýär» diýekler tapylar.

Galplyk bilen gyrp-çyrp etmeseň, »omaçany nädip iýmelisini bilenok-da» diýekler tapylar.

..Şonuň üçin hem hemmeleriň berjek bahasy seni gyzyklandyrmasyn. Sen öz etmeli ýagşy işleriňe turuwbaşdan giriş, yhlasly dowam et we kämil berjaý et.

■ Dördünji sapak

Owadan zatlar ýaşyrynylkda, pynhanlykda has-da owadan görünýär.

Ýagşy adamlardan dost maslahatyny gysganmaga, ýöne seresap

bol, köpçülükde ýaňzydylan nesihat onuň ruhy dünýäsine agram salmasyn. Ýagşy ýoluň ýörelgesini belent tut, ýone ätiýaçly bol, märekäniň öñünde berlen pent, bir kimsäniň ýüregine ýara salmasyn. Kömege mätäç birine ýardam goluny uzatsaň, oňa haýyr etseň ol begener, emma hemmeleriň göz öñünde şeýtmek ony utanç-gyjalata goýup, özünü müýnli duýmagyna sebäp bolup biler. Onsoňam, ýagşylygy ýaşyryň edip bolýan ýerinde, ony il arasynda, köpçüligiň içinde aç-açan etmekden saklanyň. Hiç kime bildirmän edilýän ýagşylygyň mertebe-derejesi has beýikdir. Bu babatda abraý-nesibäň üçinem birjik-de howatyrlanma. Ýagşylygyň mukdary birnäçe esse bolup özüne dolanar.

Pürlerini seçeläp ýörmese-de, hemmeler gülüň hoşboý ysyna maýyldyr.

Howanyň ýüzi gamaşyk bolsa-da, Güneşiň çogunu duýup, şöhlesini görmek mümkidir.

Ýagyş belli biriniň üstüne ýagýan däldir, emma ýürege salýan begenji, berekedi hemmelere mälimdir.

Derýalar dymyp akyp ýatandyr, ýone onuň akar suwy üçin hemmeler oňa minnetdardyr.

Miwesini ýolýandyklary üçin daragtardan üýn çykmaň, emma minnetsiz eçilýän miwesi üçin olar gowy görülyändir.

Diýmek, ýaşyryň edilýän ýagşylygyň gadyry hem barybir bilinýändir.

(dowamy bar)...

Arap dilinden terjime eden: Rahmet GYLYJOW. Edebi makalalar